

Harderwijk, een kort historisch overzicht

Aan het eind van de 12de eeuw is er sprake van de bouwhof Selhorst gelegen aan de zuidkust van de Almere. Deze agrarische nederzetting was eigendom van het Kapittel van Sint Marie te Utrecht.

Er is een hypothese dat de opbrengsten van verschillende landgoederen, die dit Kapittel op de Veluwe bezat, verzameld werden in Selhorst, om dan per schip, over de Almere via de Vecht, naar Utrecht te worden vervoerd. *Ondernemende lieden, die het knooppunt van wegen en de bruikbare rede bij Selhorst naar waarde wisten te schatten, vestigden zich daar en zo zou een handelsnederzetting of vicus zijn ontstaan die zich zelfstandig ontwikkelde.*

In 1231 krijgt Herderewich, zoals de plaats dan blijkt te heten, van Otto II, graaf van Gelre, een aantal rechten, die later worden uitgebreid tot stadsrechten naar het model van Zutphen.

In 1285 wordt de stad genoemd als lid van de Duitse Hanze en in 1316 krijgt Harderwijk van Erick, koning van Denemarken, een 'vitte' op het schiereiland Schonen, gelegen aan de zuidkust van Zweden. Een vitte kan men beschouwen als een tijdelijk handelsstation, waar men heen ging om een gedeelte van de Deense haringvangst te bemachtigen en transacties met handelaren uit het Oostzeegebied te sluiten.

Deze internationale handelscontacten, de lakennijverheid en het stapelrecht van de vis, gevangen tussen Muiden en Kampen, brengen Harderwijk tot grote bloei. Daaraan komt evenwel een einde in 1503, als een rampzalige brand tweederde van de stad in as legt. Oorlogshandelingen en epidemieën in de jaren er na beletten de wederopbloei. De economische expansie van de steden aan de

Wapenbord van Harderwijk 1727.

westwal concurreren de oude Hanzesteden uit de markt en deze raken op de achtergrond. Niettemin mag Harderwijk, steunend op een achtenswaardige reputatie, vanaf 1584 de Gelderse Munt binnen haar muren hebben en vanaf 1648 de Gelderse Hogeschool huisvesten. Het zijn deze twee belangrijke provinciale voorzieningen die de stad voor de vergetelheid behoeden.

Uit rationele overwegingen sluit Napoleon echter in 1811 de niet bijster florerende Universiteit en de even rationele oprichting van de Rijksmunt in 1806 te Utrecht zorgt voor opheffing van de muntfabriek.

Harderwijk komt wat ontredderd uit de Franse bezetting. Een groot gedeelte van de vissersvloot is gestolen, bronnen van bestaan zijn er nauwelijks.

Om enig soelaas te bieden wordt de stad in 1843 door de regering vereerd met de vestiging van het Koloniaal Werfdepot. Tot 1909 kan Harderwijk profiteren van dit depot, waar vele nederlanders en vreemdelingen zich komen melden voor enkele jaren krijgs-

dienst in de koloniën. Het alloodi van de contractanten en de bedenkelijke genoegens, die zakelijk ingestelde burgers hen weten te bereiden, bezorgen Harderwijk de bijnaam 'het gootgat van Europa'.

De stad zal nog eenmaal een uitzonderlijke militaire functie toebedacht krijgen en wel gedurende de eerste wereldoorlog. De geïsoleerde ligging, de aanwezigheid van een spoorlijn en een garnizoen gelden als factoren om in 1914 een groot interneringskamp bij Harderwijk te bouwen om 15000 gevluchte Belgen een onderkomen te verschaffen.

De afsluiting en gedeeltelijke inpoldering van de Zuiderzee, met zoveel inzet bestreden door de Harderwijker Eibert den Herder, ontnemen Harderwijk de visserij als tak van nijverheid en dan komt aarzelend de industrialisering op gang.

De gunstige ligging aan water, bos en heide werkt het vreemdelingenverkeer in de hand, de vestiging van grote recreatieprojecten zorgt voor een somtijds overweldigend dagtoerisme.

Thans vervult Harderwijk, met een inwonertal van ruim 29000, economisch en administratief een regionale centrumfunctie, iets waarvoor offers gebracht moeten worden, ook ten aanzien van het stedelijk schoon. De dwingende eisen des tijds bezorgden het Buitenmuseum van het Zuiderzeemuseum een aantal fraaie

Prent van Harderwijk van Braun en Hogenberg 1572.

Harderwijkse panden, die eens stonden op de plaats waar straks een winkelcentrum moet verrijzen.

Dat de stad zorgeloos zou omspringen met het monumentaal bezit is een onverdiend verwijt, het aantal geslaagde en nog onder handen zijnde restauraties wijzen op het tegendeel.

Het is Harderwijk ernst om de getuigenissen van een roemrijk verleden te behouden, dit in harmonie met de ontwikkelingen van nu.

M. Hilckmann